

FOLK^{og}LAND

Nr. 8 - 1991 — 40. årgang

QUISLING FORÅRSAKET IKKE 9. APRIL

Kommentarer til professor Dahls påstander

Av P. O. Storlid

Forhåndsomtalen av professor Dahls bebudede Quislingbiografi har igjen aktualisert spørsmålet om årsakene til 9. april 1940, og i første rekke om Quislings rolle i den sammenheng. Skulle boken bringe hittil ukjent dokumentasjon, må man på alle hold være rede til å korrigere så langt trukne slutninger. Den pågående innebærer selvfølgelig ikke noe standpunkt til eventuelt nytt materiale eller tesser og slutninger som kunne trekkes på grunnlag av det. Det begrenser seg til et resymé av kilde- og materiale som så langt foreligger, og noen generelle bemerk-

ninger til det, samt slutninger som med rimelighet kan trekkes på grunnlag av dette.

Kildematerialet til dette spesielle punkt er ytterst sparsomt. Noe referat av Quislings samtaler med Hitler finnes ikke, og har etter alt å dømme aldri eksistert. Det eneste skriftlig nedfellede fra de aktuelle dager som direkte utpeker Quisling som opphavsmann til invasjonssplaner mot Norge, er noen linjer i daværende Reichsleiter Rosenbergs dagbok. Her nevnes et forslag fra Quisling om utarbeid-

else av planer for en landgang til støtte for en regjering Quisling, som etter et alliert angrep på ett eller annet vis skulle gripe makten i Norge. I den publiserte tekst mangler imidlertid det viktigste, som er vist til som «vedliggende», nemlig storadmiral Raeders fremstilling overfor Rosenberg, og referat av Rosenbergs samtale med Quisling 12.12. 1939. Det er påfallende at akkurat disse kjernestykker mangler, og at Rosenberg bare

omtaler forberedelser som vitner om at det aldri ble gjort, og en situasjon som aldri inntraff. Det kunne være å vente at historikere som har påberopt seg denne besynderlige og mangelfulle dagbok, hadde undergitt den en grundig kildekritisk granskning, men så er ikke skjedd. Noe bevis for Quislings rolle som opphavsmann til 9. april leverer disse notater ikke.

Den samme Rosenberg etterlot seg forøvrig omfangsrike, senere offentliggjorte opptegnelser fra dødscellen i Nürnberg,

men i disse berøres spørsmålet i det hele tatt ikke. Filosofen Rosenberg led tydelig under det forhold at han aldri ble gitt noen reell innflydelse i praktisk politikk. Skulle det i dette eneste tilfelle ha hendt, er det rimelig at hans Nürnberg-opptegnelser ville ha inneholdt opplysninger om hans og Quislings rolle i denne sak, så meget mere som hverken han selv eller Quisling lengre kunne skades av dem. Man finner ikke ett ord om dette, hvilket i relasjon til det foran nevnte er ytterst påfallende. Protokoll over avhør av Rosenberg, foretatt i Quisling-sakens dokumenter, bringer heller ingen opplysning om dette spesielle punkt, men vel nok om de forhold hvorunder slike «bevisopptak» foregikk: Den amerikanske oberst Amen, som avhørte Rosenberg, avslutter en dags utspørring i grov og uforskammet tone slik: «Jeg vil slutte nå inntil i morgen. Tenk over disse ting i natt, og hvis De ikke er mere villig til å fortelle sannheten enn De har vært i dag, vil det antagelig gå meget stygt med Dem.» Tonen minner om KGB-forhør, men «bevis» fremkommet under slike forhold var tydeligvis gode nok i Norge i 1945. For en historiker må de fortone seg fullstendig verdiløse.

En annen, noe senere henvisning til Quislings rolle i denne forbindelse finnes i et P.M. som over den engelske oversettelse er påført «I sjesak Storadmiral Assmann, til Deres egen personlige underretning. Raeder 10. januar 1944.» Det tyske dokument har imidlertid hverken overskrift, dato eller underskrift. Heller ikke var eller ble noen sinne Assmann storadmiral. I dette besynderlige skriftstykke forekommer en passus om at der Führer gav ordre om forberedelse av Norges-operasjonen «på grunnlag av — samtale med Quisling og Hagelin». Også dette et viktig dokument i Quisling-saken!

Det måtte være av forsterket betydning å innhente en forklaring fra Raeder, om man var interessert i å få spørsmålet oppklart. Det kunne man også ha gjort, men tiltak i den retning ble ikke truffet. Desto besynderligere som både Goering, v. Ribbentrop, Keitel og Jodl etter initiativ av norske myndigheter ble inngående avhørt om sin mulige befatning med Quisling. Ingen av dem hadde noen

(Forts. side 7)

QUISLING FORÅRSAKET

IKKE 9. APRIL . . .

(Fortsettelse)

opplysning å gi om det her omhandlede spørsmål, og svært lite om andre ting vedrørende ham. Av årsaker til opprettelsen av en «Sonderstab» for aksjon mot Norge nevner gen.ob. Jodl flere, men ikke Quisling. På forespørsler gen. feltmarsjall Keitel at «Såvidt jeg vet brakte ikke Quisling med seg noen planer. Han snakket bare om den politiske situasjon i Norge. Jeg har aldri sett en militær Quisling-plan.» Av alle militære måtte GFM Keitel være den nærmeste til å ha rede på disse saker. Som leder av OKW samarbeidet han nært og daglig med Hitler.

Ovenfor nevnte Assmann var heller ingen hvemsomhelst. Han var i krigsårene sjef for Kriegsmarines historiske avdeling, og utbrakte etter krigsslutt på innbydelse av det britiske admiralitet tre og et halvt år i London, hvor han på grunnlag av allierte og beslaglagte tyske dokumenter fortsatte sitt historikerarbeid. Frukten av alt i alt ti års daglig befatning med disse saker ble en omfangsrik bok som den dag i dag forsvarer en plass som standardverk. Heller ikke hans omtale av Quisling fremstiller ham som opphavsmann til planer mot Norge, det sies bare at Hitler overfor storadmiral Raeder gav sitt samtykke til en overenskomst med Quisling om en besettelse av Norge. En overenskomst må nødvendigvis omfatte minst to parter. Samtykket gjelder altså tiltak som storadmiralen har foreslått, men noen virkeliggjort overenskomst av slik art finnes ikke spor av her heller.

Storadmiralen, som deltok i Quislings første møte med Hitler, ble altså ikke avhørt om dette. I møte nr. 2 var en annen tysker til stede, nemlig Rosenbergs representant Hans Wilhelm Scheidt. Han befant seg i 1945 i krigsfangenskap, men ingenting ble gjort for å oppspore eller avhøre ham heller. Utvalget av avhorte tyskere er derfor mildt sagt eiendommelig. Denne Scheidt skal forøvrig ifølge den eiendommelige Rosenbergs dagbok overfor Rosenberg ha referert følgende utsagn av Quisling, under tilbaketuren fra Hitler-møtet: «Ich merke, dass es so etwas wie ein Schicksal gibt. Bei verschiedenen habe ich meine Gedanken vorgetragen, es ging nicht recht vorwärts. Und jetzt, mit einem Mal, in entscheidender Stunde, wird uns geholfen.» Skal altså Quisling «hos forskjellige» ha forsøkt å få arrangert en okkupasjon av Norge? Hvor mange «forskjellige» kunne egentlig iverksette en slik? Utsagnet kan åpenbart bare ha

mening hvis det forstås som en henvisning til andre samtaleemner enn det som etter den offisielle tese skal ha vært droftet. Det kan ha sannsynligheten for seg at emnene nettopp var de han i 1945 hevdet. Den forklaring han gav, er i alle fall logisk. Og en logisk forklaring er sannsynligere enn en ulogisk.

Et spørsmål av betydning både i denne og i mange andre sammenhenger er forøvrig oversettelsen av tyske vidners og anklagedes utsagn, samt av tyske dokumenter. De her omhandlede avhørsprotokoller fremkom ved at en amerikaner stilte spørsmål på engelsk, som ble oversatt til tysk. De tyske svar ble protokollert på engelsk, og i foreliggende tilfelle derfra videre oversatt til norsk. I disse som i andre Nürnberg-dokumenter finnes eksempler på misforståelser beroende på lett gjennomskuelige oversettelsesfeil, men i de her interesserende neppe på direkte graverende sådanne. Men de avhørte var oppmerksomme på forholdet. Således klager gen.ob. Jodl i sin protokoll over slike feil, og GFM Keitel spør i sin: «Er der noen her som kan kontrollere oversettelsen av mine prov?» Svar: «Nei, det er ingen her som gjør det. Men De kan stole på at alt De sier vil bli korrekt oversatt.» Dokumenter fremkommet under slike omstendigheter blir for en historiker ikke overvettets verdifulle.

Denne rent filologiske side av saken er verd å ha i minne i forbindelse med mye av den dokumentasjon som siden har vunnet innpass i historiske fremstillinger. Tydeligvis har mange norske — og også utenlandske — historikere hatt ingen, eller ytterst mangelfulle, kunnskaper i tysk, hvorved de er blitt formodentlig ufrivillige ofre for forvrengninger begrunnet nettopp i denne kunnskapsmangel. Forsvarlig behandling av slikt materiale synes å forutsette at behandleren fullt ut behersker det språk originalen foreligger i. Franskmannen Ker-saudy lærte seg norsk ut fra nettopp denne betraktning.

Tilbake står spørsmålet om hva Quisling i det hele tatt kunne bringe Hitler av ny innsikt eller opplysninger. Hitlers utenlands etterretningstjeneste fungerte ypperlig. Goerings «Forschungsamt» disponerte noen av verdens beste kodeknakkere og fanget ad elektronisk vei inn veldige mengder av fiendens hemmelige kommunikasjon, og man leste i Hitlers omgivelser som ellers i verdens aviser. I dem stod ganske meget om allierte ideer om en skandinaviske aksjon. Rett nok fant han Quisling interessant nok til en samtale i to omganger, men det er egentlig uforståelig at gjesten skulle ha kunnet bringe ham

opplysninger han ikke kunne fra før. I egenskap av rapportør ville det naturlige være å hen-vise ham enten til Abwehr eller en annen høyere militær stab. Så skjedde ikke.

Alt i 1926 skrev viseadmiral Wegener på grunnlag av første verdenskrigs erfaringer et verk som antagelig enhver høyere tysk marineoffiser hadde studert. Det går bl.a. ut på at i en konflikt med Storbritannia må Kriegsmarine disponere norske støttepunkter, om den ikke igjen skal bli «korret inne». Strategiske vurderinger gjort i Kriegsmarine 1938/39 konkluderer med det samme, og storadmiralen hadde alt 10. oktober 1939 foredratt samme nødvendighet for Hitler. Denne så imidlertid helst at Norge forble neutralt, og avviste ideen. Alt dette var Quislings besøk. I god tid for dette var Hitler, som verden forøvrig, også klar over motstandernes planer om en «hjelp» til Finland, og hva dette i realiteten innebar.

Tilbake blir av hele tesen egentlig ikke annet enn at en utenlandsk besøkende, som selv ikke regnet med å bli mottatt av Hitler, helt improvisert ber ham om å kullkaste sine egne hittidige planer, og gjøre invasjon i Norge for deretter å overdra makten til den besøkende. Den ellers meget selvrådige Hitler viser så gjesten den forekommenhet å gjøre nettopp det, idet han ser bort fra alt han så langt har gjort av politiske og strategiske overveielser. Sannsynlig?

Det er noen ganger blitt sterkt fremhevet at der etter Quislings besøk på stabsnivå ble utarbeidet en «Studie» vedrørende Norge og Norden. I betraktning av det som var skjedd for Quislings møter med Hitler kan man ikke i dette se noe bevis for den påståtte årsakssammenheng. Rekkefølgen i tid er en nødvendig, men ingen tilstrekkelig faktor i bevisføringen. Årskiftet inn-treffer, unektelig også etter julen, men ikke på grunn av den.

I denne «Studie»-sammenheng er det i tilslutning til det foran skrevne om oversettelser også grunn til å merke seg at ingen av dem som spesielt har lagt vekt på «Studie N» synes å ha tilstrekkelig kjennskap til tysk militær terminologi: En «Studie» er fundamentalt forskjellig fra en «Weisung» eller en «Plan». En «Studie» er ikke annet eller mere enn en fremstilling av sannsynlige resultater av egne og/eller fiendens tiltak i en foreliggende eller tenkt situasjon, med anslag over hva de forskjellige muligheter umiddelbart og senere vil medføre av tap og gevinst. Den vil også inneholde beregninger over styrke, transportkapasitet osv. som ut fra de forskjellige forutsetninger

vil være nødvendige for å oppnå egne mål og/eller hindre fienden i å oppnå sine. Slike «Studien» for et utall av situasjoner foreligger i høyere staber og regjeringskontorer i sannsynligvis alle nasjoner. En slik «Studie» kan i det videre forløp eventuelt føre til utarbeidelse av en plan, som igjen eventuelt kan iverksettes på nærmere ordre. F.eks.: Selvfølgelig foreligger i sovjetiske staber planer for iverksettelse av angrep, under forskjellige forutsetninger, mot Skandinavia utarbeidet etter direktiver gitt på grunnlag av inngående studier. Iverksettelse er imidlertid aldri beordret, hvorfor noe slikt angrep da heller aldri har funnet sted. Fra en plan å slutte til en fastlagt hensikt er meningsløst. Å trekke slutningen allerede fra en teoretisk studie er

det om mulig i enda høyere grad.

Avslutningsvis sier GFM Keitel i sin Nürnberg-protokoll dette: «Jeg tror at Quislings innflytelse på Foreren kan man nesten se bort fra. . . I ethvert tilfelle tror jeg ikke Quisling hadde noen stor innflytelse på ham. Det er alt.»

Det ville unektelig være en svært stor innflytelse den måtte øve som fikk et statsoverhode og militær oversikkommanderende til helt å fravike det syn han så langt hadde hatt, og gi seg ut på en ytterst risikabel utvidelse av en krig som det var i hans interesse å begrense mest mulig. Så langt er ikke noe fremkommet som skulle tyde på at denne Hitlers meget nære militære medarbeider, Keitel, på dette punkt tok feil.